

content and essence of reliability, completeness, accuracy, objectivity, adequacy, systematicity, relevancy, timeliness and availability of monitoring research are investigated.

Key words: health culture, vocational training, future teachers, monitoring, stage of the experiment, monitoring requirements.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.011.3–051:376:[004.738.5 (045)

О. І. Проскурняк

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Поширення тенденції спілкування у соціальних мережах спостерігається останнім десятиріччям, що суттєво впливає на певну обмеженість комунікативної діяльності у реальній взаємодії людей, зокрема студентів. У студентській молоді комунікативна діяльність є однією з провідних, тому що, як відомо у юнацтві особистість людини продовжує активне становлення та розвиток. Розвинена комунікативна діяльність забезпечує розвиток міжособистісних стосунків, допомагає розширити коло комунікативних контактів. Професійна діяльність майбутніх фахівців спеціальної освіти, їх професійна компетентність напряму залежить від розвитку комунікативних навичок, оскільки взаємодіяти їм прийдеться не тільки з колегами, а й з дітьми з різними вадами психофізичного розвитку, їх батьками, представниками різних соціальних інституцій. Отже, комунікативна діяльність має провідну роль у підготовці студентів спеціальної освіти.

Окремим аспектам вивчення проблем комунікативної діяльності особистості приділяли увагу К. Абульханова-Славська, О. Бодальов, Н. Драгомирецька, М. Лісіна, В. Леонтьєв, Б. Ломов та ін., але у працях науковців досліджуваний феномен не розглядався з позиції провідної фахової компетентності студентів, зокрема напряму підготовки «спеціальна освіта».

Метою статті є визначення особливостей організації комунікативної діяльності студентів напряму підготовки «спеціальна освіта» в процесі підготовки їх до професійної діяльності.

На комунікативну діяльність студентів в процесі їх професійної підготовки впливають зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх відносимо комунікативний простір освітнього закладу, вплив суб'єктів, з

якими студенти вступають в комунікативну взаємодію, засоби масової комунікації тощо. До внутрішніх – особистісні якості студентів, їх почуття, ставлення до оточуючих, майбутньої професії, дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Вважаємо, що впливаючи на внутрішні і зовнішні умови комунікативного процесу суб'єктів можна певною мірою позитивно впливати на їхню комунікативну діяльність.

На думку психологів, що присвятили свої праці вивченню комунікативної діяльності (А. Бодальов, І. Зимня, О. Леонт'єв, Б. Паригін, Л. Петровська, С. Позднєєва, А. Растянніков, С. Степанов, Д. Ушаков, Л. Шабаліна) динамічні зміни в соціально-економічному, політичному, громадському житті загострюють проблеми комунікативної діяльності людей, а особливо дітей та молоді. Соціальні зміни впливають на соціалізацію молодих людей, інтеріоризацію ними загальнолюдських цінностей, тому що саме в юнацтві йдуть активні зміни в онтогенетичному розвитку людини. В цій віковий період значно змінюється характер взаємодії індивіда з оточуючими, створюються численні внутрішньо особистісні, міжособистісні та соціальні протиріччя. Стискаючись на практиці з необхідністю здійснювати комунікативну взаємодію з дітьми та підлітками із психофізичними порушеннями, студенти даної спеціальності часто мають труднощі щодо організації комунікативної взаємодії з ними. Безумовно, на практичних заняттях, які здійснюються в аудиторіях певної мірою можливо відпрацювати такі комунікативні навички. Постійно нова інформація, спілкування студентської молоді з дітьми, що мають психофізичні вади, іноді призводять до порушень у комунікативної діяльності (небажання спілкуватися з оточуючими тощо), психічного дискомфорту, загостренням почуттів тривоги, кризи у міжособистісних стосунках.

Професійна діяльність майбутніх корекційних педагогів не вписується у межі традиційної педагогічної діяльності, тому що специфіка корекційно-виховної роботи передбачає взаємодію із соціально-педагогічною, діагностичною, консультативною, психотерапевтичною та іншими видами діяльності, з якими дефектологи стикаються у своїй роботі, яка спрямована на вирішення основного завдання – сприяння людині з особливостями психофізичного розвитку її соціалізації, адаптації й інтеграції у суспільство за допомогою спеціальної освіти.

Студенти молодших курсів, які навчаються на факультетах спеціальної освіти не завжди є психологічно готовими до труднощів, що можуть виникнути під час взаємодії з дітьми з розладами аутистичного спектру, інтелектуальними, сенсорними порушеннями.

Невдачі у комунікативної взаємодії з дітьми з психофізичними порушеннями загострюють стан внутрішнього дискомфорту студентів, компенсувати який не можуть високі показники в інших сферах життя, а саме у навчальній діяльності. Такий стан негативно впливає на

самооцінку, саморегуляцію, образ – Я, рефлексивність, є джерелом особистісної тривоги.

Викладачам, які працюють зі студентами, що навчаються на спеціальності «спеціальна освіта» необхідно спрямувати зусилля на розвиток професійної компетентності, яку вбачаємо не тільки у формуванні професійних умінь та навичок, а й розвитку комунікативної діяльності, набутті умінь спілкуватися з різними категоріями людей з інвалідністю.

Професійну готовність майбутніх корекційних педагогів розглядаємо, спираючись на дослідження І. Беха [1], О. Бодальова [2], Б. Ломова [3], А. Міщенко [4], В. Сластеніна [5]. Ураховуючи специфіку підготовки корекційних педагогів, їх професійну готовність визначаємо як інтегральне психолого-педагогічне уміння здійснювати корекційно-розвиткову роботу з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Готовність до професійної діяльності має педагогічні уміння, емоційну стійкість, емпатійні здібності, розвиненість психолого-педагогічного мислення, яке дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, передбачати результати своєї діяльності [6].

Грунтуючись на дослідженнях А. Міщенко [4], проаналізуємо структурні компоненти професійної готовності до професійної діяльності студентів спеціальності «спеціальна освіта» в аспекті комунікативної діяльності як провідної фахової компетентності:

Мотиваційний компонент – орієнтація студента на професійну діяльність, бажання допомагати людям з психофізичними вадами, бажання спілкуватися з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами;

Пізнавальний компонент – набуття комунікативних знань, умінь, навичок в процесі навчання у вищому навчальному закладі, які є необхідними для здійснення професійної діяльності з дітьми з особливими потребами різних вікових груп;

Емоційно-вольовий компонент – розвиток вольових якостей, які є необхідними у роботі з людьми з психофізичними особливостями, позитивне налаштування на професійну діяльність, віра в успіх спілкування з такими дітьми й в розвиток їх комунікативної діяльності.

Комунікативно-поведінковий – розвиток комунікативних якостей, які допоможуть у професійній діяльності, взаємодії з представниками різних нозологій, їх батьками, педагогічними, медичними працівниками. Комунікативно-поведінковий компонент передбачає удосконалення комунікативної діяльності студентів, розвиток комунікативної культури, розвиток комунікативної толерантності, тактовності.

Для того, щоб комунікативна діяльність набула провідного значення у майбутній професійній діяльності студентів спеціальної освіти, необхідно, щоб вони оволоділи такими компетенціями:

- моделювання (прогнозування) спілкування дітьми з особливими потребами, планувати комунікативну структуру майбутньої діяльності відповідно визначеній меті і завданням; морально-психологічно позитивно налаштовувати на процес комунікативної взаємодії дітей, їх батьків, інших членів педагогічного процесу; урахувати індивідуально-психологічні особливості учнів з психофізичними порушеннями;

- організація спілкування з групою – конкретизація й удосконалення моделі спілкування з різними категоріями дітей й підлітків з психофізичними вадами; урахування умов спілкування; здійснення початкового етапу спілкування;

- визначення адекватних методів комунікативної діяльності – установити психологічний контакт з групою, добирати адекватні ситуації методи передання знань (використання елементів бесіди, риторичних питань, наведення цікавих прикладів тощо), створити через систему психологічних засобів ситуації сумісних міркувань, що є необхідним при усіх видах комунікативної діяльності й у якому необхідно задіювати всі комунікативні компоненти;

- сприяння знищенню психологічних бар'єрів як між дітьми з особливими потребами, так і в інклюзивному середовищі, активізація комунікативну діяльності дітей, розширення кола їх комунікативної взаємодії;

- мотивація дітей та підлітків з психофізичними порушеннями на активізацію міжособистісної комунікативної взаємодії як у навчальному закладі, так і поза її межами;

- створення цілісної системи взаємостосунків у системах «дитина-дитина», «дитина-батьки», «дитина-педагоги», активізувати їх комунікативний потенціал;

- уточнення можливі варіанти комунікативної діяльності в дитячих колективах, планувати й прогнозувати комунікативну діяльність у закладах освіти з різними категоріями дітей.

Таким чином, комунікативна діяльність є складним багатоканальним процесом, що має свої структуру і складові. Від ефективності її організації залежить розвиток особистості студентської молоді. Перспективою подальшого дослідження є розробка моделі формування комунікативної діяльності студентів спеціальності «спеціальна освіта» в умовах ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване навчання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с. 2. Бодалев А. А. Проблемы гуманизации межличностного общения и основные направления их психологического изучения / А. А. Бодалев // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 74–81. 3. Ломов Б. Ф. Особенности познавательных процессов в условиях

общения / Б. Ф. Ломов // Психологический журнал. – 1981. – № 5. – С. 23–45. **4. Мищенко А. И.** Педагогическая деятельность как способ реализации учительской профессии / А. И. Мищенко // Хрестоматия по педагогике: уч. пособие для уч-ся пед. ун-в, инст-в и колледжей. В 2 ч. Ч. I. – Б. : БГПУ, 1999. – С. 16–21. **4. Слостенин В. А.** Введение в педагогическую профессию / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов // Педагогика: Уч. пособие для студентов пед. уч. заведений. – М. : Школа-пресс, 1998. – Р. I. – С. 5–72. **5. Словарь** практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. – Минск : Харвест, 1998. – 800 с.

Проскурняк О. І. Організація комунікативної діяльності як засіб формування професійної готовності студентів спеціальної освіти

У статті доводиться актуальність комунікативної діяльності як провідної фахової компетенції майбутніх фахівців спеціальної освіти. Визначені чинники, що впливають на розвиток комунікативної діяльності особистості студента. До внутрішніх чинників віднесено особистісні якості студентів, їх почуття, ставлення до оточуючих, майбутньої професії, дітей з особливостями психофізичного розвитку. До зовнішніх – комунікативний простір освітнього закладу, вплив суб'єктів, з якими студенти вступають в комунікативну взаємодію, засоби масової комунікації. У структурі професійної підготовки в аспекті комунікативної діяльності визначено та обґрунтовано зміст мотиваційного, пізнавального, емоційно-вольового, комунікативно-поведінкового компонентів.

Ключові слова: спеціальна освіта, студенти, комунікативна діяльність, професійна компетентність.

Проскурняк Е. И. Организация коммуникативной деятельности как средство формирования профессиональной готовности студентов специального образования

В статье обосновывается актуальность коммуникативной деятельности как ведущей профессиональной компетенции будущих специалистов специального образования. Определены факторы, которые влияют на развитие коммуникативной деятельности личности студента. К внутренним факторам отнесены личностные качества студентов, их чувства, отношение к окружающим и будущей профессии. К внешним – коммуникативное пространство образовательного учреждения, влияние субъектов, с которыми вступают в коммуникативное взаимодействие, средства массовой коммуникации. В структуре профессиональной подготовки в аспекте коммуникативной деятельности определено содержание мотивационного, познавательного, эмоционально-волевого и коммуникативно-поведенческого компонентов.

Ключевые слова: специальное образование, студенты, коммуникативная деятельность, профессиональная компетентность.

Proskurniak O. Organization of Communicative Activity as Means of Formation of Professional Readiness of Students of Vocational Education

In article the relevance of communicative activity as leading professional competence of future experts of vocational education is necessary. Certain factors which influence development of communicative activity of the identity of the student. Personal qualities of students, their feelings, the attitudes towards people around, to future profession, children with features of psychophysical development are referred to internal factors. To external - communicative space of an educational institution, influence of subjects with which students enter communicative interaction, mass media. It is noted that contracting in practice with need to carry out communicative interaction with children and teenagers with psychophysical violations, students of this specialty often have difficulties concerning the organization of communicative interaction with them. Structural components of professional readiness for professional activity of students of specialty "vocational education" in aspect of communicative activity as leading professional competence are analysed. In structure the maintenance of motivational, informative, emotional and strong-willed, behavioural components is certain and proved. In conclusions it is noted that students of specialty "vocational education" have in the course of study to take control of certain communicative competences which content is detailed in article.

Key words: vocational education, students, communicative activity, professional competence.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 371.134;811.1/.2+81'24(045)

О. А. Рацул

**ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ СИСТЕМНОГО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ
ПЕДАГОГІВ**

Психолого-педагогічні механізми системного розвитку інформаційної культури (ІК) майбутніх соціальних педагогів здійснюються на ґрунті застосування педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійного самовизначення та творчого аспекту особистості, котрі враховують її індивідуально-психологічні характеристики. Системний розвиток ІК майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ має будуватися на ідеї цілісності особистості, а також її